

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ВОЛОСЬКОГО ГОРІХА З ЛАТЕРАЛЬНИМ ТИПОМ ПЛОДОНОШЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

ШПИЛЬКА В.В., студент, ОМЕЛЯНОВА В.Ю., асистент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон, Україна.

Горіх волоський на сьогодні є перспективним видом для вирощування у промислових масштабах. Багато підприємців, садоводів та аматорів закладають горіхові сади, очікуючи великих прибутків. Однак, зважаючи на деякі складнощі у вирощуванні цієї культури, мінливість різних форм та сортів за зимостійкістю та морозостійкістю, рясністю плодоношення та вагою плодів є певна специфіка вирощування горіха волоського на півдні України [1].

Один з найбільш важливих критеріїв будь-якої культури – врожайність. У горіха волоського врожайність значно корелює з кількістю жіночих квіток, що утворюються з бічних і апікальних бруньок, якістю і розміром плодів. Крім того, розмір дерева і його перехід до плодоношення в ранній період, залежать від підщепи та сорту, також можна віднести до важливих характеристик врожайності.

Деякі слаборослі екземпляри горіха волоського можуть давати більший урожай, ніж екземпляри більшого розміру, якщо оцінювати врожайність на одиницю площі. Грунтуючись на цих фактах, сорти горіха повинні крім апікальних та приапікальних плодкових бруньок, мати більше 30-40% плодкових зав'язей на латеральних пагонах.

Наприклад, сорт волоського горіха Chandler в Каліфорнії продукує латеральні плодкові бруньки приблизно в 66% від усіх бруньок. У разі такого плодоношення жіночі квітки з'являються не тільки на апікальних і приапікальних бруньках, але також майже у всіх пазушних бруньках зеленого пагону. Апікальне домінування на таких пагонах слабе. Це призводить до того, що плоди розташовуються по всій гілці на верхівках латеральних пагонів. Такі пагони будуть продовжувати плодоносити кілька років при наявності високого агрофону.

Використовуючи дані про кількість жіночих квіток в латеральному положенні і відсотку отриманих з них плодів, можна обчислити індекс врожайності дерева. Цей індекс значимо корелює з багаторічними даними по врожайності і може бути використаний при первинній оцінці перспективних форм горіха волоського. Даний метод підходить для пошуку цінних форм горіха під час експедицій. Обчислюється він по формулі 1 [1]:

$$I = A \times B + k \times C \times D \quad (1)$$

де I – індекс врожайності, A – кількість жіночих квіток в апексі, B – відсоток плодкових зав'язей, що утворились в апікальних квітках, k – середня кількість латеральних пагонів, C – число жіночих квіток на латеральних пагонах, D – відсоток плодкових зав'язей, що утворились в латеральних квітках.

Підрахунок можна проводити на 10 гілках одного екземпляру, відібраних випадковим чином, з подальшою реєстрацією середніх показників.

Отримані значення можна інтерпретувати в такий спосіб: менше 200 – низький індекс врожайності, 201-400 – середній, 401-500 – високий, більше 501 – дуже високий.

У дерев з латеральним типом плодоношення надзвичайно коротка ювенільна стадія, тобто вже на третій або четвертий роки після висадки, потенціал їх урожайності дуже великий, а в дорослому стані, яке досягається в вісім років після висадки, такі форми в умовах, наприклад, Франції дають урожай більше п'яти тонн з гектара.

Дерева горіха волоського з латеральним плодоношенням більш схильні до пошкодження сильними морозами в зимовий період, а також більш чутливі до ураження бактеріозом [2]. Проте, для таких дерев характерні більші розміри та вага плодів і висока врожайність.

Прикладом високопродуктивного латерального сорту горіха волоського є американський сорт Chandler. Він був виведений в Каліфорнії, в 1979 році і названий на честь одного з вчених США Вільяма Чандлера. Саме цей сорт на сьогодні є найбільш поширеним на території Америки. Chandler – середньорослий сорт, латерального типу плодоношення, що дозволяє деревам почати плодоносити вже на 3-4 рік. Завдяки пізнім термінами цвітіння, здатний уникнути пізніх весняних заморозків. Потенційна врожайність 4-5 тонн з гектара. Плоди мають овальну, гладеньку поверхню з вагою 14-16 г і розміром 34-40 мм. Ядро світлого кольору, з приємним смаком і середньою вагою 13 г. Сорт посухостійкий, стійкий до хвороб. Саме за світле, якісне ядро він відомий і цінується у всьому світі.

Сорт Chandler прекрасно адаптований для вирощування з відстанню в 8 метрів між рядами і 6 метрів – в ряду. Запилювачами виступають – екземпляри сортів Frangette Fernette. Сорт був виведений в зоні 8a (-9,4°C; -12,2°C) морозостійкості USDA, південні області України підпадають під зону 6a (-20,6°C; -23,3°C) і 6b (-17,8°C; -20,6°C), практично весь центральний регіон України входить в подзону 5b (-23,3°C; -26,°C).

Невисока стійкість до низьких температур притаманна кореневій системі. Тканина коренів пошкоджується при -5°C– -6°C, і це може призвести до повної загибелі рослин. При температурах -25°C– -27°C, пошкоджуються чоловічі сережки і частина вегетативних бруньок, при -28°C, -29°C – однорічний приріст, -30°C – скелетні гілки, а іноді і все дерево до рівня кореневої шийки. Скелетні гілки пошкоджуються, як правило, з південного боку, утворюючи сильні опіки на корі.

Для вирощування горіху волоського сорту Chandler в Україні, потрібно оцінювати всі його еколого-біологічні властивості, використовувати саджанці тільки на морозостійких адаптованих підщепах, робити кореневе та листкове підживлення, готувати рослини до зими і обов'язково враховувати ризики географічного розташування території саду.

Сьогодні ведуться роботи з адаптації сорту для агрокліматичних умов півдня України. Сорт Chandler активно прищеплюють на підщепу з українських

морозостійких сортів. В Україні вже закладені промислові сади в Ужгороді, Івано-Франківську, Вінниці, Кіровограді, Полтаві, Дніпрі, Запоріжжі, Херсоні, Миколаєві.

На підставі вищенаведених відомостей, можна зробити висновки, що використання форм з латеральним плодоношенням є перспективним напрямком в селекції волоського горіха, і в подальшому його вирощування на території України.

Список використаних джерел

1. Ібрагімов З.А. Волоський горіх (*Juglans regia* L.): біологія, екологія, поширення та вирощування. – Баку, 2007.
2. Чипашвили З.В. Вредители и болезни грецкого ореха // Аграрная наука. – 2005. – № 12.